

Technologia GSM pomaga poznać tajemnice migracji błotniaków łąkowych.

Pod szczególnym nadzorem

Błotniak łąkowy to rzadki i lokalnie nieliczny ptak lęgowy niżu Polski.

Jest objęty ochroną gatunkową i został wymieniony w załączniku I (gatunki objęte szczególnymi środkami ochronnymi) Dyrektywy Ptasiej Unii Europejskiej. Występuje nierównomiernie na terenach otwartych, najliczniej w centrum i na wschodzie kraju, zwłaszcza na Mazowszu, Podlasiu i Lubelszczyźnie. Jego optymalnym środowiskiem są płaskie i niezalesione tereny rolnicze. Preferuje rolnictwo ekstensywne z dużym udziałem pastwisk i łąk. W roku 2013 krajową populację błotniaka łąkowego oszacowano na ok. 3700 par lęgowych, co stanowi ponad 21% całkowitej liczebności tego gatunku w Unii Europejskiej. Polska jest trzecim z kolei krajem o najwyższej liczebności gatunku. Łącznie w Hiszpanii, Francji i w Polsce gnieździ się niemal 82% wszystkich błotniaków łąkowych UE, co powoduje, że na Polsce spoczywa duża odpowiedzialność za zachowanie tego zagrożonego gatunku ptaka szponiastego. Południowe Podlasie, w tym powiaty łosicki, siedlecki, sokołowski i węgrowski to obszary, na których błotniak łąkowy występuje dość często w skali kraju i Europy. Na terenach tych spotyka się kolonie lęgowe liczące od kilku do kilkunastu par.

Logger GPS/GSM na plechach Moniki

Błotniak łąkowy buduje gniazda na ziemi pod osłoną wyższych roślin. Dawniej pojawiał się głównie w dolinach rzecznych i na mokradłach, gdzie wybierał kompleksy roślinności szuwarowej z wysokimi turzycami. W wyniku zmniejszania się powierzchni jego naturalnych siedlisk (regulacja rzek, osuszanie dolin rzecznych i bagien) zaczął wyprowadzać lęgi na kośnych łąkach, a ponadto w XX w. (w Polsce od lat 80.) również na polach uprawnych. Gniazda na polach są zlokalizowane w uprawach zbóż ozimych (głównie pszenżyta i pszenicy) oraz rzepaku. Znacznie rzadziej lęgi błotniaka łąkowego stwierdzane są na polach obsiewanych trawami, lucerną i koniczyną, a także na nieużytkach (porośniętych np. pokrzywą i łąp-

nem). Obecnie w niektórych regionach kraju, w tym na Południowym Podlasiu, ponad 70% lęgów jest zlokalizowana na polach!

Głównym zagrożeniem dla błotniaka łąkowego są szybko zachodzące zmiany w siedliskach lęgowych i na żerowiskach. W wyniku ich przekształcania (melioracja podmokłych łąk i bagien), postępującej jednorodności krajobrazu rolniczego (komasacja gruntów, likwidacja miedz, ugorów, zadrzewień i krzewów), intensyfikacji produkcji rolnej oraz celowego zwalczania ptaków drapieżnych, liczebność błotniaka łąkowego zmniejszyła się w wielu rejonach Europy. W Europie Zachodniej w dużej mierze przyczyniła się do tego Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej ukierunkowana na intensywną i wydajną produkcję. Doprowadziła ona do nieodwracalnych zmian i strat w środowisku naturalnym oraz krajobrazie rolniczym. Lęgi zlokalizowane na polach oraz na kośnych łąkach są często nieumyślnie niszczone w czasie wykonywania prac agrotechnicznych (żniw i sianokosów). W ostatnich latach coraz większym zagrożeniem dla lęgów jest drapieżnictwo lisa, którego liczebność wzrosła z powodu wykładania szczepionek na wściekliznę. Lęgi są również niszczone przez dziki, kuny oraz zwierzęta domowe, koty i psy. Ptaki giną ponadto w wyniku kolizji z turbinami wiatrowymi oraz liniami wysokiego napięcia.

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” zajmuje się ochroną tego rzadkiego ptaka szponiastego od 2005 roku. W latach 2013–2014 pozyskało

MONIKA – samica schwytana 3.07.2014 r. w kolonii lęgowej (2 pary). Gniazdo zlokalizowane było w uprawie pszenżyta i zostało zabezpieczone siatką podłączoną do elektryzatora. Monika odcho- wała dwójkę młodych. W dużej mierze zadanie to spoczywało tylko na niej, ponieważ z niewyjaśnionych przyczyn jej samiec zaginął w pierwszych dniach lipca. Ptak rozpoczął migrację na zimowiska w Afryce w dniu 05.08.2014 r. Matką chrzestną samicy jest Monika Stefaniak.

prowadzi także badania żerowisk oraz wędrówek i miejsc zimowania gatunku. Błotniak łąkowy jest migrantem dalekodystansowym i w sierpniu, rzadziej we wrześniu odlatuje na zimowiska do Afryki, które są położone na południe od Sahary, na sawannie w strefie tzw. Sahelu. Tam pozostaje do końca marca i żywi się głównie szarańczą. Na lęgowiska do Europy powraca na przełomie kwietnia i maja.

W badaniach wędrówek błotniaka łąkowego wykorzystywana jest telemetria – metoda badawcza, która umożliwia śledzenie ptaków wyposażonych w specjalnej konstrukcji nadajniki, tzw. loggery. Dzięki telemetrii możliwe jest pozyskanie wielu cennych informacji o życiu śledzonego osobnika, nie tylko wielkość jego areálu osobniczego, tj. obszaru, na którym ptak się gnieździ, żeruje i odpoczywa, ale również tras wędrówek oraz obszarów zimowania. Na podkreślenie zasługuje fakt, że loggery z systemem GSM (wykorzystujące sieć telefoni komórkowej) zostały zastosowane w badaniach błotniaka łąkowego po raz pierwszy w Europie i są to urządzenia opracowane przez polskiego producenta!

Loggery GPS/GSM, zakładane są na plecy ptaka (jak plecak) za pomocą teflonowych tasiemek, z których robi się szelki. Ważą ok. 18 g, co stanowi ok. 5% masy ciała dorosłej samicy i są wyposażone w baterie solarne, dzięki czemu mogą działać nawet kilka lat! System GSM umożliwia przesyłanie danych (m.in. data,

godzina, pozycja z dokładnością do kilku metrów) z loggera na serwer (poprzez SMS-y) i śledzenia ptaka on-line praktycznie na bieżąco. W roku 2014 loggery zastały założone na 5 samic, którym nadano imiona: Elżbieta, Monika, Aleksandra, Aneta i Marta. Wszystkie samice gnieździły

się na Południowym Podlasiu. Trasę ich migracji można śledzić na stronie internetowej projektu pod adresem <http://pygargus.pl/telemetry> Mapa z trasami migracji samic jest aktualizowana raz w tygodniu.

Tekst i zdjęcia:
DOMINIK KRUPIŃSKI

Mapa z trasą migracji samic

**Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”
Składa serdeczne
podziękowania rolnikom
z powiatów: łosickiego, siedleckiego, sokołowskiego
i węgrowskiego, za współpracę i pomoc w ochronie
lęgów błotniaka łąkowego**